

Zoutaders

dodenherdenking
– populieren ratelen
ook die twee minuten

Dario, haar leraar Duits, had het bij momenten – soms meer dan een half uur. Hij gaat op de leraarstafel zitten, laat zijn onderbenen wat bungelen, en vertelt over een historisch gegeven; kalm, met een enkel gebaar. Meestal begint hij met een anekdote die hij langzaam maar vooral duidelijk uitwerkt. Haar blijft voor altijd die keer bij toen het over het nationaalsocialistisch antisemitisme ging, juist omdat Spanje tijdens WOII neutraal bleef.

De anekdote: *Ich kann gar nicht so viel fressen, wie Ich kotzen möchte.* Deze historische opmerking van Max Liebermann, 1847-1935, brengt zijn diepe afschuw voor al die 'bruinhemden' onder woorden, Hitlers Sturmabteilung (SA), knokploeg, vanaf 1921. Hij zit namelijk in de tuin van zijn huis aan de Potsdamer Platz, Berlijn, schildert op doek. Een jonge 'SA-Mann' komt langs en kijkt enige tijd aandachtig toe, zegt ernstig: *Voor een Jood schilder je best aardig.* Liebermann: *Voor een jonge SA-er heb je best een goede smaak.* Ze kijken elkaar nog even aan; een ijzelijke stilte.

PhotoMind: Pierre Emanuel

Het antisemitisme (letterlijk: tégen allen die de Semitische talen spreken; bedoeld wordt in het bijzonder: Jodenhaat, Judenhass) is van alle tijden, heeft in de Nazitijd een extreme vorm gevonden, gekregen in de Holocaust, door menigeen *Shoah* genoemd.

die wanhoopskreten –
hun kerkhof buiten het dorp,
ze kwamen van ver

Murakami Kijo, 1865-1938

Dario heeft, buiten schooltijd om, in het buurthuis vier avonden besteed aan de documentaire van de filosoof, journalist en tevens hoogleraar Claude Lanzmann, *Shoah*, 1985.

Zij en haar ouders waren er die avonden bij; iedere keer ont-
daan, verbijsterd. Persoonlijke verhalen, bekentenissen, gruw-
lijkheden van de Endlösung, zoals in vernietigingskampen, wer-
den voor het voetlicht gebracht, in de schijnwerpers gesteld.
Geactualiseerd.

* * *

Zoals het er ook in de dierenwereld aan toe kan gaan; en dat op
instinctieve gronden:

de verdwaalde kauw
wordt geweerd, tot bloedens toe
– ligt nu ergens dood

* * *

De saillante anekdote. Dario maakt duidelijk dat hier al sprake is
van het volstrekt onoverbrugbare. Deze minigebeurtenis draagt
en passant, *en pensant* alles in zich van de verschrikkingen die
zullen volgen voor zovele families, een volk, volkeren, culturen.

De verhoudingen zijn ogenschijnlijk in een lichte maar vooral
scherpe en sarcastische situatieschets getekend: het onverzoen-
lijke. Voor een beter besef van de Nazitijd en 'de Joden' zijn die
paar zinnen alleszeggend.

De anekdote dient in het collectief geheugen gebeiteld te wor-
den. Deze verwijzing naar een diepmenselijke tragiek mag im-
mers nooit vergeten worden, nooit; zelfs al zien we steeds weer
gebeuren hoe bitter weinig dat helpt.

zo lang regent het:
de stoppels op de velden
zijn zwart geworden

Matsuo Basho, 1644-1694

* * *

Spanje heeft zijn eigen dictatuur ondergaan, 1939-1975, met
zeker 500.000 doden en die ontredde, onder Franco, 1892-
1975*. Franco-invloeden zijn er nog steeds, hoe onderhuids ook.

Gezegd moet worden, een markant moment is wanneer na felle
discussies het Spaanse parlement in 2007 'eindelijk' instemt met
de *Wet op de Historische Herinnering* om de slachtoffers van de
Franco-dictatuur in de meest brede zin zoveel als mogelijk recht
te doen. Markant, ondanks de stroeve uitvoering. Want nog
steeds willen velen zich afwenden van de WOII-jaren 1940-1945:
immers, de eigen zaken eerst; en: de eigen tragiek eerst.

* Alleen al in de meest zuidelijke provincie Andalucia zijn 702 massa-
graven nog steeds niet geopend met naar schatting zeker 48.000 nog
niet geïdentificeerde doden.